

26/4

Stockholms högskolas omdiskuterade professur

i klassisk språkvetenskap och kulturforskning med särskild hänsyn till latinska språket blev icke tillsatt vid högskolestyrelsens sammanträde för någon tid sedan; ärendet bordlades. Detta var i och för sig förvånande; såväl fakulteten som lärarrådet hade i anslutning till de sakkunnigas majoritet tagit bestämd position för en av de sökande, docent Wistrand. Verkligt uppseendeväckande är

emellertid bordläggningens orsak: Stockholms stads representanter i styrelsen begärde utnämning av en sökande vilken både av sakkunnigmajoriteten, fakulteten och lärarrådet placerats efter sina tre medsökande. Även detta förhållande är likväl förklarligt med hänsyn till att olika meningar gjorts gällande om professurens beskaffenhet. Ytterligt betänkligt är däremot att vissa representanter för Stockholms stad antydde att anslaget till professuren skulle dras in, därest icke styrelsemajoriteten följde kommunalmännens önsksningar. Såsom tidningen Dagen redan framhållit är detta handlingsätt ett försök att inkräkta på högskolans frihet. I konsekvens med detsamma skulle tillsättandet av professurerna vid Stockholms högskola vara beroende av de kommunala myndigheterna, icke av de skilda vetenskapliga instanserna. Att högskolestyrelsens majoritet föll undan för denna påtryckning är högst beklagligt, men måste ses mot bakgrunden av högskolans totala ekonomiska beroende av Stockholms stad. Det är att hoppas att de kommunala representanterna i styrelsen bestämmer sig för att uppträda lojalt: att, om de så finner riktigt, rösta på en annan kandidat än den i första rummet uppsatte, men att icke hota med represalier om de överröstas. Borgarrådet Tomson är såsom högste ledare av stadens kulturförvaltning självfallet i särskild grad skyldig att verka för en lösning som icke innebär ett åsidosättande av den vetenskapliga friheten och självstyrelserätten.

D. N.
27/4 1947

Svenskarna och religionen

Gallupundersökningen rörande religiösa frågor har trots sin med nödvändighet schematiska karaktär givit resultat av stort intresse. Den överväldigande anslutningen till vissa grundläggande religiösa föreställningar är uppenbar. Av de tillfrågade förklarar sig 83 procent tro på en Gud; endast 8 procent besvarar frågan nekande. Av dem som tror på en Gud anser nära 80 procent att Gud ingriper i människornas liv, medan blott 7 procent svarar nej och 13 procent är ovissa. Frågan "Tror ni att det är slutet på

allt för en människa när hon dör?" lär väl av de flesta ha uppfattats som gällande ett personligt liv efter döden; 49 procent har svarat bestämt nej på frågan och alltså deklarerat sin tro på något slags liv efter detta, medan blott 17 procent svarat bestämt ja; över en tredjedel svarar obestämt eller inte alls.

Redan dessa siffror inbjuder till kommentarer. Särskilt anmärkningsvärt är att av de gudstroende så många (minst omkring 40 procent) ställer sig obestämda eller tvivlande till den kristna dogmen om ett evigt liv. Detta ger — liksom de många nejsvaren på frågan om Guds ingripande i människornas liv — anledning att anta att de svarande utgår från högst skilda gudsbegrepp och att en stor del av dem icke avser den kristna gudsföreställningen. En mera differentierad frågeserie skulle här kunna ge närmare upplysningar. Det sannolika är att med ett accepterande av de allmännaste religiösa momenten ofta kombineras en tvivlande eller negativ inställning till de mera utformade och konkreta kristna tankegångarna. En deism, en vag gudstro av det slag som redan på 1700-talet i stor utsträckning ersatte mera preciserade föreställningar, spelar efter allt att döma en stor roll i det svenska tros livet.

Det tidigare icke redovisade detaljmaterialet innehåller åtskilligt av värde. Påtaglig är den betydande skillnaden mellan olika åldrar. Särskilt starkt framträder denna i svaren på frågan om döden innebär slutet för människan. Ett negativt svar på denna fråga ges i åldersgruppen 20—29 år av 36 procent, i åldersgruppen 30—49 år av 47 procent, i åldersgruppen 50—64 år av 54 procent och i åldersgruppen över 65 år av icke mindre än 71 procent. Inom samma åldersgrupper förklarar sig respektive 24, 18, 13 och 9 procent icke tro på någon form av ett liv efter döden. Dessa siffror skulle kunna tolkas på det sättet att irreligiositeten successivt växer och att alltså generation efter generation trosföreställningarna mister sin makt. Men de kan också tolkas på ett helt annat sätt; med stigande ålder uppstår ökat behov av religion (eller, om man så vill, ökad förståelse för de religiösa sanningarna), och en stor del av de ungdomar som nu deklarerar sin otro kan därför inom några år eller årtionden väntas ändra mening. En intensiv undersökning skulle måhända kunna klarlägga vilken av dessa båda tolkningar som ligger sanningen närmast. Något stöd för talet om religiös väckelse just bland ungdomen ger i varje fall uppgifterna inte.

28/4

Skillnaden mellan köns inställning är också markerad. Endast 2 procent av kvinnorna mot 13 procent av männen förklarar sig inte tro på en Gud; 60 procent av kvinnorna mot 38 procent av männen är förvissade om att människans liv inte slutar med den fysiska döden. Kvinnornas jämförelsevis starka religiositet, som sammanhänger med deras speciella sociala ställning, torde i Sverige inte ha några avsevärda politiska konsekvenser, väsentligen beroende på att religiösa och kyrkliga frågor nära nog står utanför de politiska striderna. I andra länder är samma förhållande en avgörande politisk faktor; så t. ex. skulle de socialistiska partierna sannolikt ha majoritet både i Frankrike och Italien, därest inte kvinnorna i oportionerlig grad stödde de katolska riktningarna. I Sverige lär vissheten om kvinnornas religiösa tendenser leda till att alla partier blir benägna för en försiktig och moderat hållning i dessa frågor.

Andra siffror visar också att religionen har ett särskilt starkt fäste bland folkgrupper som lever under av senare tids speciella villkor mindre påverkade förhållanden. Sålunda är den religiösa inriktningen vida mera markerad i jordbrukskommunerna än i storstäderna och industriområdena. I kommuner med över 50 procent jordbruksbefolkning säger sig exempelvis bortåt 90 procent tro på en Gud, medan motsvarande siffror i industrikommunerna (med mer än 75 procent industribefolkning) är 72 och i storstäderna 75 procent. Härmed sammanhänger dels att industriarbetarna visar mera skepsis än andra socialgrupper, dels att bland partierna den religiösa negativismen är starkast företrädd inom socialdemokratin och, vida mer markerat, inom kommunismen. Sålunda anser inom högern 62, inom folkpartiet 56, inom bondeförbundet 62, men bland socialdemokraterna endast 45 och bland kommunisterna 20 procent att det säkert icke "är slutet på allt för en människa när hon dör".

Av undersökningen framgår klart att den stora massan av Sveriges folk intar en allmänt positiv attityd till de religiösa huvudföreställningarna om en Gud och något slags liv efter detta. Vilken tro denna majoritet har — i den mån mera bestämda trosbegrepp föreligger — kan däremot inte klarläggas utan långt mera ingående undersökningar

Socialdemokratins känsla för medborgerlig frihet

försvagas stadigt, det är kanske den mest ödesdigra företeelsen i nutida svensk politik. De senaste dagarna har givit slående exempel på denna utveckling. Inför en deputation av studenter, som överlämnade en resolution i skattefrågan, förklarade statsministern häromdagen att man "naturligtvis" kunde tänka sig en lagstiftning mot utflyttning av svenska medborgare, ehuru en sådan åtgärd icke vore att rekommendera. Statsministern tillåter sig alltså att förstucket hota med bestämmelser av så uppenbart och hänsynslöst frihetskränkande natur att de hittills blott kommit till användning i vissa fulländade diktaturer. Att den svenske statsministern leker med denna tanke skulle för några år sedan ha uppfattats som något oerhört; nu betraktas det nära nog som en självfallen sak.

De socialdemokratiska kommunalmännens uppträdande i fråga om högskoleprofessuren i klassisk språkvetenskap och kulturforskning illustrerar samma tendens. Morgon-Tidningen vågar icke förneka att man från kommunalt håll hotat att indra anslaget till den nya professuren om högskolans styrelse utnämner den person som enligt de sakkunnigas majoritet, fakulteten och lärarrådet är mest skickad för ämbetet. Tidningen svarar i stället med att anklaga alla de i ärendet uppträdande myndigheterna för nonchalerande av donationsvillkoren. Anklagelsen är helt ogrundad; handlingarna i ärendet ger det starkaste intryck av att man energiskt sökt tillgodose de särskilda krav som uppställts vid professurens upprättande. Alla högskolans jurister, alla icke kommunalvalda ledamöter i dess styrelse — bland dem flera framstående jurister med Birger Ekeberg i spetsen — är ense; det är en stark garanti för att någon formell oegentlighet icke ägt rum. Vad saken gäller är helt enkelt detta: skall de kommunala representanterna tvinga den av sakkunniga, fakultet och lärarråd stödda majoriteten att ge vika, icke på grund av sakskalet, utan genom hot om utnyttjande av sin ekonomiska makt? Sker detta föreligger på en gång ett sällsynt klart övergrepp och ett lika klart åsidosättande av principen om vetenskapens frihet gentemot politiska makthavare.